

КРИТЕРИИ ЗА ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА БИОКЛИМАТИЧНИТЕ РЕСУРСИ В НР БЪЛГАРИЯ

В. Малиновска-Часовникарлова, В. Маринов

Природните и обществено-икономическите условия предопределят важно място на курортното дело в НР България в системата на социалистическото здравеопазване и в сред отраслите на националната икономика. Курортният потенциал на България в се по-широко ще се използва за постигане на чисто икономически цели и по линията на медицинския туризъм. Днес няма съмнение, че значителен успех в профилактиката и лечението на редица класически и модерни заболявания може да бъде постигнат по пътя на масовото и добре организирано използване на курортните фактори. И науката, и практиката ни убеждават, че климатът и водата — първичните физиологични среди, в които се е родил и оформил човешкият организъм — могат да върнат на човека оъзи част от здравето и бодростта му, която той често губи поради усилената урбанизация. С развитието на икономиката, с увеличаване на замърсяванията на въздушната среда и с нарастване мобилността на населението нуждата от курортни центрове във всички страни ще става по-голяма и осезаема. По силата на обективни социално-икономически причини потребностите от лечение, профилактика и закаляване с естествени фактори у нас все повече ще се проявяват и растат по вътрешна и външна линия. Успоредно ще се разширява и усъвършенствува строителството на курортни центрове и предприятия (К. Щерев, В. Маринов, 1971).

Предстоящо е у нас изграждането на материално-техническата база в планинските райони. Очакват своето оформяне и най-правилно решение зоните за здраве; обособяването и насищането със съдържание зоните за крайградски отдих; построяването на профилакториуми, климатични санаториуми и други оздравителни заведения. Очевидната отговорност на предстоящите за решаване въпроси, относно най-ефективно използване на биоклиматичните ресурси на страната не позволява повтаряне на допусканията досега грешки. Това налага определяне на научно-обосновани биоклиматични критерии за обективна оценка на естествения клима-

тичен фон с оглед получаване на максимален ефект за нуждите на профилактиката, лечението с естествени фактори, рекреацията и медицинския туризъм.

Подбирането на биоклиматичните критерии е базирано на обща биологична и физиологична предпоставка. Получените резултати от проведени климатофизиологични изследвания върху болни и здрави, отчитане влиянието на релефните и теренни особености, ролята на макромасщабната атмосферна циркулация, както и радиуса на разпространение на замърсяванията от индустриално и друго естество ни дават основание да предположим следните основни критерии:

1. Положителен физиологичен и терапевтичен ефект на естествения климатичен фон, изразен в отбременяване на сърдечно-съдовата, нервната, дихателната системи и зареждане на организма с повече енергичен субстрат (АТФ) както при пасивен одих, така и при дозирана физическа дейност.

2. Благоприятна термоенергетична характеристика на въздушната среда, т. е. индиферентни и подкомфортни термични условия, дефинирани с парен натиск на кожата повърхност, не висок от 25—28 мм. Такива условия през летния и зимния сезон, предлага естественият климатичен фон на районите с надморска височина между 1200 и 2000 метра.

3. Местоположение — извън сферата на влияние на индустриалните замърсявания.

4. Местоположение — над нивото на общата инверсионна облачност, която в нашата страна се наблюдава на около 1000—1200 м н. в.

5. Изключване на условия за задържане на студени въздушни маси и образуване на локални температурни инверсии в приземния въздушен слой.

Последните критерии имат голямо значение за нашето курортно строителство и зависят от релефните особености на местността, от розата на ветровете и от характера на общата атмосферна циркулация. В котловинните полета поради липса на обмен между приземните и по-високите въздушни слоеве се създават условия за задържане на студени въздушни маси и аерозоли от най-различно естество за образуване на инверсионна мъгла, за намаляване интензитета на слънчевата и ултравиолетова радиация.

6. Максимален брой на малко облачни и ясни дни, които според изследванията на Кючукова и Лингова (1960) се наблюдават на 1600—1700 м н. в.

7. Максимална продължителност на слънчевото греене, осигурена в райони с открит хоризонт изток—запад.

8. Липса на „фуниевиден ефект“, явление, свързано с орографията и характера на общата атмосферна циркулация в нашата страна. От анализа на налагащата се типична за отделните се-

зони атмосферна циркулация се оказва, че в планинските райони, в долините и местностите, открити по посока север—юг се създават условия за концентрация на въздушните токови линии и като резултат появяване на силни въздушни течения. Наличието на „фуниевиден ефект“ е неблагоприятно явление както от физиологична, така и от икономическа гледна точка за курортно-климатичното строителство.

9. Липса на „електроден ефект“ поради доказаното неблагоприятно физиологично въздействие на положителните аерорайони, увеличаващи се по количество при неговото образуване.

10. Увеличен интензитет на биологично активната ултравиолетова радиация, максималните стойности на която се наблюдават в средно високата планина и в райони, запазени от индустриални замърсявания.

11. Йонизация на въздуха — над 1500—2000 бр/м³ (леки положителни и отрицателни). Характерна е за естествения климатичен фон на планинските райони с надморска височина около 1500—1600 метра, а в непосредствена близост до водопади достига значително по-големи количества. Наличието на чиста планинска река може да се използва за създаване на отрицателна аеро йонизация чрез ефекта на Ленар.

12. Наличие на планинска бризова циркулация, която създава благоприятна термоенергетична характеристика на въздушната среда и увеличава количеството на отрицателните аеро йони в см³— условия, имащи подчертан положителен физиологичен ефект.

13. Устойчива и трайна снежна покривка с дебелина над 80 см и продължителност 120 дни, необходимо условие за развитие на зимен спорт и удължаване периода за използване на материално-техническата база.

14. Възможност за целогодишна експлоатация.

Въз основа на предложените критерии за ефективно използване на биоклиматичните ресурси, богат експериментален климатофизиологичен материал (В. Маринов и В. Малиновска, 1973) и приложения метод на „парния натиск“ (В. Маринов, 1969) е разкрита физиолого-климатичната зоналност на НР България, отразена в 64 карти на Атласа „Курортно райониране на НР България“ — I част „Физиолого-климатично райониране на НР България“ (В. Маринов, В. Малиновска и др. 1971). Направена е курортно-експлоатационна характеристика и категоризация от биоклиматично гледище на планинските и морските курорти и местности („Български курорти“, 1976).

ЛИТЕРАТУРА

1. К ю ч у к о в а М., С т. Л и н г о в а — Климат на някои райони на България, изразени чрез времето, Трудове ИХМ, т. VI, София, 1960.

2. Маринов, В. и В. Малиновска — Метеорологична среда — човешки организъм, Институт по Картография, София, 1973.
3. Маринов, В. — Нов метод за характеризирание на топлинното уравновесяване на човешкия организъм към въздушната среда (докт. теза), София, 1969.
4. Маринов, В., В. Малиновска, Т. Карагеоргиев, Ив. Ангелов — Атлас „Курортно райониране на НР България“ — II част „Физиолого-климатично райониране на НР България“, ГУГК, София, 1971.
5. Маринов, В., Т. Карагеоргиев, В. Малиновска — Наръчник „Български курорти“ — част „Планински климатични курорти“.
6. Щерев К., В. Маринов и Курортно райониране на НР България — уводна част, Атлас ГУГК, София, 1971 г.

EFFECTIVE UTILIZATION CRITERIA OF BULGARIAN BIOCLIMATIC RESOURCES

V. Malinowska-Chasovnikarova, V. Marinov

Summary

Scientific well-grounded bioclimatic criteria are suggested according to the needs of prophylactics, natural factors treatment, recreation and medical tourism. The results of climatophysiological studies received, the role of macroscale atmospheric circulation, relief and terrain (ground) influence and spreading perimeter of industrial pollution and some of other character are taken into consideration.